

Міністерство освіти і науки України
Подільський державний аграрно-технічний університет
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

**В.С.Строяновський,
Т.В.Коваль,
Д.П.Плахтій**

**ХАРЧОВІ, ОЗДОРОВЧІ ТА
ЛІКУВАЛЬНІ ВЛАСТИВОСТІ
ПРОДУКТІВ БДЖІЛЬНИЦТВА**

Кам'янець-Подільський
2018

УДК 638.1:613.28:615.89

П 37

Рецензенти:

• **В.В.Данчук**, доктор сільськогосподарських наук, професор, заступник директора Української лабораторії якості і безпеки продукції АПК;

• **Л.Г.Любінська**, доктор біологічних наук, професор, завідувач кафедри біології та методики її викладання Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка;

• **Т.М.Приліпко**, доктор сільськогосподарських наук, професор, завідувач кафедри технології виробництва і переробки продукції тваринництва Подільського державного аграрно-технічного університету

Строяновські В.С.

П 37 Харчові, оздоровчі та лікувальні властивості продуктів бджільництва. / В.С.Строяновський, Т.В.Коваль, Д.П.За редакцією П.Д.Плахтія – Кам'янець-Подільський, 2018. – 216 с.

Навчально-методичний посібник присвячений питанням походження, складу, властивостей таких продуктів бджільництва як мед, забрус, віск, прополіс, пилок, перга, маточне молочко. Багато уваги в посібнику приділяється проблемі оздоровлення шляхом використання продуктів бджільництва в харчуванні та лікуванні людини.

Видання адресоване студентам аграрних закладів вищої освіти, які вивчають курс бджільництва, а також студентам природничих факультетів; бджолярам, спеціалістам галузі бджільництва; широкому загалу читачів, які цікавляться продуктами бджільництва.

УДК 638.1:613.28:615.89

Друкується згідно з рішенням Вченої ради
Подільського державного аграрно-технічного університету
(*протокол № 3 від 25.10.2018 року*)

© В.С.Строяновський, 2018

© Т. В. Коваль, 2018

© Д. П. Плахтій, 2018

ЗМІСТ

ВСТУП	5
1. ІДЕНТИФІКАЦІЙНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ НАЙБІЛЬШ ПОШИРЕНИХ В УКРАЇНІ ВИДІВ БДЖОЛИНОГО МЕДУ	7
2. ПАДЕВИЙ МЕД	19
3. НЕНАТУРАЛЬНИЙ (ФАЛЬСИФІКОВАНИЙ) МЕД	21
4. МЕДОВІ ФІТОКОМПЛЕКСИ	26
5. ВИГОТОВЛЕННЯ МЕДУ БДЖОЛАМИ	29
6. ХІМІЧНИЙ СКЛАД МЕДУ І ЙОГО ФІЗИКО-ХІМІЧНІ ВЛАСТИВОСТІ	32
7. ЗБЕРІГАННЯ МЕДУ	47
8. ПЕРЕВІРКА ЯКОСТІ МЕДУ ТА ВСТАНОВЛЕННЯ ЙОГО ФАЛЬСИФІКАЦІЇ	51
Способи визначення незрілого меду	53
Органолептичні дослідження меду	55
Лабораторні дослідження якості меду	55
Встановлення фальсифікацій меду	59
9. ЛІКУВАННЯ З ВИКОРИСТАННЯМ МЕДУ	63
Серцево-судинні захворювання	67
Захворювання опорно-рухового апарату	76
Захворювання нервової системи	80
Захворювання аналізаторних систем	86
Захворювання системи дихання	88
Шлунково-кишкові захворювання	91
Захворювання ротової порожнини	92
Рецепти лікування медом при захворюваннях печінки	97
Захворювання сечостатевої системи	99
Застудні та інфекційні захворювання	104
Мед і лікарські рослини при онкологічних захворюваннях	119
Захворювання шкіри (рани, виразки, опіки)	121
Загальнозміцнювальні, вітамінні та імуностимулюючі суміші з медом	126
Використання меду з метою підвищення працездатності людини	128
10. ВИКОРИСТАННЯ МЕДУ В КОСМЕТОЛОГІЇ	130
Рецепти масок для шкіри обличчя	130
Рецепти кремів для догляду за шкірою обличчя і рук	133
Рецепти засобів догляду за волоссям	134

11. БДЖОЛИНИЙ МЕД ЯК ХАРЧОВИЙ ПРОДУКТ	135
Дієтичні та лікувальні страви з медом	136
Торти	140
Тістечка з медом. Різні солодоці	144
Медові пряники	147
Печиво	150
Медівники, кекси, пироги	155
Другі страви з медом	158
Соуси	162
Фрукти і овочі з медом	163
Напої з меду	165
12. ПРЕПАРАТИ З МЕДОМ І ЛІКАРСЬКИМИ РОСЛИНАМИ	170
13. БДЖОЛИНИЙ ВІСК	171
14. ЗАБРУС	173
15. ПРОПОЛІС	176
16. КВІТКОВИЙ ПИЛОК І ПЕРГА	177
17. МАТОЧНЕ МОЛОЧКО	184
18. ТРУТНЕВИЙ ГОМОГЕНАТ	188
19. БДЖОЛИНИЙ ПІДМОР	189
20. БДЖОЛООТРУТА	193
Препарати з бджолоиною отрутою	201
21. ВОСКОВА МІЛЬ	203
СЛОВНИК ТЕРМІНІВ	208
ЛІТЕРАТУРА	212

ЛІТЕРАТУРА

1. Белік Е. Великий сучасний довідник бджоляра. Київ: Кристал Бук, 2016. 528 с.
2. Білан В.Ю. Обліпиху в садівництво. Хотин: філіал видавництва «Буковина», 1992. 15 с.
3. Джарвис Д.С. Мед и другие естественные продукты (опыт и исследования одного врача). К.: Интерес, 1991. 155 с.
4. Заикина В. И. Экспертиза меда и способы обнаружения его фальсификации: Учебное пособие. 3-е изд., перераб. и доп. М.: Издательско-торговая корпорация «Дашков и К°», 2012. 168 с.
5. Затолокин О.А. Пчеловодство: практическое руководство. Донецк: Издательство Сталкер, 2003. 352 с.
6. Йойриш Н.П. Пчелы и медицина. Ташкент: Медицина, 1974.
7. Киреева З.В. Пчелиный подмор – препарат широкого применения. ЗОЖ в Украине. 2007. №17 (125). С. 26-27.
8. Киреева З.В. Восковая моль – великий биогенный стимулятор. ЗОЖ в Украине. 2008. №13 (145). С. 6-7.
9. Коваль Т.В. Якість бджолиного меду як показник екологічного стану довкілля. *Зоотехнічна наука: історія, проблеми, перспективи*: матеріали V міжнародної науково-практичної конференції, 21-22 травня 2015 р. Кам'янець-Подільський: ПП Зволейко Д.Г., 2015. – С. 35-38.
10. Коваль Т.В., Овчарук О.В. Біохімія тварин. Навчальний посібник. Кам'янець-Подільський: Видавець ПП Зволейко Д.Г., 2016. 440 с.
11. Коваль Т.В., Овчарук О.В. Біохімія тварин з основами фізичної та колоїдної хімії. Лабораторний практикум. Кам'янець-Подільський: ПП Зволейко Д.Г., 2018. 174 с.
12. Корж В. Здоров'я нам бджола дарує. Київ: Книгоноша, 2017. 176 с.
13. Кузьміна К. Протимікробну дію має лише натуральний мед. Пасіка. 2008. № 12. С. 26-27
14. Мегедь В.Г., Поліщук В.П. Бджільництво. Київ: Вища школа, 1987. 339 с.
15. Мирось В.В., Бабарика І.Г. Бджільництво: навч. посібник. Харків, 2007. 278 с.
16. Мирось В.В., Ковтун С.Б. Практикум з бджільництва. Харківський національний аграрний університет ім. В.В.Докучаєва. Х.:ХНАУ, 2014. 192 с.
17. Младенов С. Мед и медолечение. София: Земиздат, 1974. 228 с.
18. Осташевський М.Д. Пасіка, медодаї, бджоло продукти. Львів: ТЗОВ Редакція «Український пасічник», 2005. 82 с.
19. Плахтій П.Д. Бджолиний мед в лікуванні і харчуванні людини. Кам'янець-Подільський: Медобори, 2001. 79 с.
20. Плахтій П.Д. Використання прополісу в якості ад'юванта при отриманні антиспермальних і міоцитарних імунних сироваток. Зб. наук. праць ПДАТА. Кам'янець- Подільський, 2001. Вип. 9. С. 191-195.

21. Плахтій П.Д. Продукти бджільництва в оздоровленні людини. Кам'янець-Подільський: Медобори, 2002. 168 с.

22. Плахтій П.Д. Лікарські рослини і продукти бджільництва при серцево-судинних захворюваннях: навч. посібник. Кам'янець-Подільський: ПП Мошак М.І., 2004. 248 с.

23. Плахтій П.Д., Плахтій Д.П., Круглов В. Продукти бджільництва в оздоровленні людини: видання друге, доповнене і перероблене. Кам'янець-Подільський: Абетка, 2006. 212 с.

24. Плахтій П.Д. Зміни білкового складу і морфологічних показників крові пацієнтів в умовах фізичних тренувань та імунізації бджололиною отрутою. Наукові праці Кам'янець-Подільського державного педагогічного університету: Серія природничі науки. Кам'янець-Подільський: КПДУ, редакційно-видавничий відділ, 2007. Вип. 7. С. 52-57.

25. Плахтій П.Д., Велигорська О.Б. Використання експресного ниркового меду в лікуванні захворювань ниркокам'яної хвороби. *Медицина та біологія: народна та нетрадиційна біологія*: збірник праць III Міжнародної науково-практичної конференції. Полтава, 2007. С. 60-64.

26. Плахтій П.Д., Бобкова К.О., Жигульова Е.О. Захворювання серцево-судинної системи. Лікування лікарськими рослинами і продуктами бджільництва: видання друге, доповнене і перероблене. Кам'янець-Подільський: ПП «Медобори-2006», 2008. 208 с.

27. Плахтій П., Шленський В., Марчук Л. Радоно- і апітерапія при захворюваннях опорно-рухового апарату людини: Навчальний посібник. Кам'янець-Подільський: ПП Буйницький О.А., 2008. 88 с.

28. Плахтій П.Д., Коваль Т.В., Гончаренко М.С. Обмін речовин та енергії. Навчальний посібник для студентів природничих спеціальностей. Кам'янець-Подільський, Рута, 2009. – 336 с.

29. Плахтій П.Д., Сьомко А.М. Використання продуктів бджільництва у лікуванні захворювань сечостатевої системи. *Вісник Харківського національного університету (серія «Валеологія: сучасність і майбутнє»)*. Харків, 2010. С. 82-88.

30. Плахтій П.Д., Сьомко А.М., Романова Е.Е., Шленський В.В. Використання прополісу, гомогенату трутневих личинок і бджололиного меду в комплексному лікуванні бактеріальних простатитів. *Наукові праці КПНУ імені Івана Огієнка*. 2010. Т. 3. С. 33-35.

31. Плахтій П.Д., Самборська С.М. Вплив медо-пилкової суміші на рівень заліза в сироватці крові у хворих на залізодефіцитну анемію. *Здорове довкілля – здорова нація*: матеріали міжнародної наукової конференції. Бердянськ, 2010. С.37-45.

32. Плахтій П.Д., Підгорний В.К. Лікування продуктами бджільництва: видання друге, доповнене і перероблене. Кам'янець-Подільський: ПП «Медобори-2006», 2011. 64 с.

33. Плахтій П.Д., Підгорний В.К. Лікування продуктами бджільництва. Кам'янець-Подільський: ПП «Медобори-2006», 2011. 64 с.

34. Плахтій П.Д., Підгорний В.К. Основи домашнього медоваріння. Кам'янець-Подільський: ПП «Медобори-2006», 2011. 48 с.
35. Плахтій П.Д. Основи апівалеології. Кам'янець-Подільський: ПП «Медобори-2006», 2011. 160 с.
36. Плахтій П.Д., Коваль Т.В., Підгорний В.К., Плахтій Д.П. Харчові, оздоровчі та лікувальні властивості бджолиних медів України. Кам'янець – Подільський: ПП. «Медобори-2006», 2012. 204 с.
37. Поліщук В.П. Бджільництво. Львів: Редакція журналу «Український пасічник», 2001. 296 с.
38. Поліщук В.П., Гайдар В.А. Пасіка. – Київ, 2011. 267 с.
39. Приймак Г. Бджоли лікують. Пасіка. № 3. 2010. 72 с.
40. Пшеславський А. Перга. Київ, 2010. 80 с.
41. Роговик Л.Й., Коваль Т.В., Ямборак Р.С., Овчарук О.В., Прохацька Г.І. Аналітичне оцінювання компонентів біосфери. Лабораторний практикум. Кам'янець-Подільський, 2017. 102 с.
42. Світко О. Рецепти здоров'я для кожної родини. Київ: Дім, сад, город, 2009. 64 с.
43. Соломка В.І. Лікувальні властивості різних медів. Пасіка. № 2. 2005. С. 20-21.
44. Улянич М. В. Лікування продуктами бджільництва. Київ: Основа, 2003. 279 с.
45. Чепурной И. П. Экспертиза качества меда: Учебно-методическое пособие. М.: Агропромиздат, 2002.
46. Методи контролю якості харчової продукції: Навчальний посібник. Ч.1 / О.І.Черевко та ін. Харків: ХДУХТ, 2008. 250 с.
47. Методи контролю якості харчової продукції: Навчальний посібник. Ч.2 / О.І.Черевко та ін. Харків: ХДУХТ, 2008. 242 с.
48. Чудаков В.Г. Технология продуктов пчеловодства. Москва: Колос, 1979. 160 с.
49. Шутова Ю.В. Ваш доктор – пчела: 1000 рецептов исцелений. М.: РИПОЛ классик, 2006. 384 с.
50. Яценко О.М. Державне регулювання якості продукції бджільництва: світовий досвід та вітчизняна практика. *Економіка та управління АПК*. 2009. Вип.1 (66). С.156-164.
51. Яценко О.М. Сучасний стан галузі бджільництва у світі та Україні. *Вісник ДАЕУ*. 2008. № 1. С. 218-226.